

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Instructio practica ...

Institutiones Qvintvplicis Theologiæ - Positivæ videlicet, Asceticæ,
Polemicæ, Speculativæ, & Moralis complectens, Unà cum Appendice
Methodum compendiarium reformationis Ecclesiasticæ à Concilio
Tridentino factæ continente

Lohner, Tobias

Dilingæ, 1679

Liber II. De Objecto formali Theologiæ positivæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-48233](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-48233)

de doct. Christian. c. 6. insinuavit, ut labore quidem superbia edomaretur, otioque proferibendo, honestæ occupatio- nis occasio subministraretur, intellectus verò à fastidio vocaretur, cui facillè investigata plerumque vilescunt. *Magnificè igitur & salubriter, inquit S. Doctor, ita Sacras Scrip- turas modificavit DEVS, ut locis aperrioribus fami occurreret, obscurioribus autem fastigia detegeret; nihil enim de illis obscuritatibus eruitur, quod non planissimè diuinum reperiatur.*

LIBER II.

DE OBJECTO FORMALI
THEOLOGIÆ POSITIVÆ.

Objectum formale Theologiæ positivæ est ipsa Interpretatio seu Expositio S. Scripturæ, hæc enim Interpretatio est primarius finis, quem intendit Theologia positiva, & ad hunc finem ordinat omnia, quæ abstrahuntur, & præscribi solent. Ut autem facilius intelligatur hoc objectum, sciendum est duplicem esse Interpretationem, quæ à Doctoribus Theologiæ positivæ adhiberi soluevit, Metabolicam scilicet, & Exegeticam. Metabolica est, per quam S. Scriptura ex primigenia lingua in aliam transfertur, quæque adeò latinè *Translatio* seu *compositio* appellatur. Exegetica est, per quam sensus in S. Scriptura absconditi eruuntur, ideòque *Explanatio* vel *explicatio* vocatur, & propriè à Commentatoribus S. Scripturæ appellari solet. De utraque hoc libro per duo capita agetur, quid de quavis Discipulo Theologiæ positivæ sciendum breviter juxta propositum scopum exponetur.

CAPUT I.

DE METABOLICA INTERPRE-
TATIONE SEU VERSIONE.

Etiam hæc Interpretatio dupliciter fieri potest, vel ut verbum verbo reddatur; vel ut sensus solo modo idem, non autem eadem verba, aut verborum

ordo retinentur. Atque hic posterior, sicut naturæ & scopo Interpretationis conformior est, ita communius etiam à Scriptoribus adhiberi soletur, & verò etiam in S. Scripturæ Versionibus plerumque est usurpatus; pro quo melius intelligendo.

Uterius notandum, est Sex potissimum esse linguas, quæ in considerationem specialem apud S. Scripturæ Interpretes veniunt. 1. est pura Hebraica, quia Judæi ante captivitatem Babylonicam sunt usi. 2. Chaldaica pura, quia Chaldæi Asiæ Populi à Chaldæa regione, in qua Babylon civitas illa magna jacebat, nominatim utebantur. 3. Syriaca, quæ Judæi post transmigrationem Babylonicam locuti sunt. 4. Græca. 5. Latina. 6. Vernacula, de quibus omnibus eodem ferè ordine breviter nunc agendum, & quænam cujusque versionis sit auctoritas, ostendendum erit.

§. I

De Hebraica editione S. Scripturæ.

Hæc editio meritò inter reliquas primatum obtinet, eum in ea plerique libri S. Scripturæ ab initio sint scripti, maximè ij, qui in canone Judæorum habentur, nempe Pentateuchus Moysis libri, Iosue, Iudicium, Ruth, Regum, Paralipomenon, Iob, Psalmorum, Proverbiornm, Ecclesiastici, Canticorum, Prophetarum; quibus aliqui etiam extra hunc Canonem librum Estheris ex Veteri, & ex novo Testamento Evangelium S. Matthæi, & Epistolam ad Hebræos addunt. Duæ tamen adhuc de ista editione controversiæ inter Authores existunt, an scilicet omnino interierit, vel serè magna ex parte corrupta sit.

Circa priorem quæstionem duæ sunt sententiæ. Prima est S. Basilij apud Bellarminum to. 1. Contr. gen. 1. l. 2. cap. 1. qui putavit, universam S. Scripturam tempore Captivitatis Babylonicæ periisse, ac deinde ab Esda ex Spiritu Sancti instinctu & magisterio integrè, sicut antea fuerat, fuisse reparatam. Altera communis sententia ipsius Bellarmini & aliorum docet, non fuisse omnino unquam deperditam, sed dispersam duntaxat, atque adeò ab Esdra ite-

rum collectam, & in unum corpus reductam; imò & in
partibus, quæ Scribarum negligentia depravata fuerant,
studiosè iterum emendatam; quam sententiam Bellarminus,
multorum SS. PP. auctoritate probat, additque vel
ideo etiam probabiliorem esse quòd Esdras post transla-
tionem Babylonicam Chaldaicè aut Syriacè, utpotè
linguâ tunc Iudæis usitata locutus sit, atque adeò si de
novo S. Scripturam dictasset, his potius linguis, quàm He-
braicâ purâ illum dictaturus fuisset.

Circa posteriorem quæstionem tres sunt diversæ opi-
niones; quarum prima Hæreticorum & Iudæorum vel
omnino incorruptam mansisse; quæ tamen sententia ab o-
mnibus Catholicis Scriptoribus ut falsa ex varijs erroribus
qui vel per in curiam Scriptorum, vel per imperitiam lin-
guæ irreperunt, convincitur.

Altera est Jacobi Episcopi Christopolitani qui apud Be-
llarminum docet multa loca S. Scripturæ à Iudæis in odium
fidei Christianæ fuisse depravata, quæ tamen opinio
riter rejicitur à reliquis Catholicis Scriptoribus, eò quod
incredibilis Iudæorum erga S. Scripturam amor & re-
verentia prudenter judicare non sinat, eos legem suam, pro
quâ millies mori parati sunt, immutare voluisse; alioquin
fanè vel maximè ijs in locis, in quibus de Christo agitur,
eandem vitiaissent; imò ut Bellarminus ait, DEUS
hunc finem Iudæos per totum terrarum orbem dispersit
ut libros legis & Prophetarum circumferrent, & ut inimici
nostri Christianæ veritati testimonium præberent. Te-
stis ergo & verior omnium aliorum sententia; concedit quod
idem aliquot loca saltem quingentis post Christum nam
annis elapsis ab Hebræis fuisse corrupta uti passim Serarius
Salmeron & alij ostendunt, eam tamen mutationem tam
non æstimandam, ut non *moraliter* incorruptus adhuc
textus ille dici queat cum Seraris prol. c. 12. n. 7. ait. in alijs
quibus, saltem exemplaribus vera adhuc germanaque
editio incorrupta reperitur, atque adeò editio hæc multum
lucem afferre possit S. Scripturæ Interpretibus, licet
cavendum sit, ne temerè quidquam ex illa editio-
ne contra vulgatam editionem ab Ecclesia approbandam
mutetur.

De Chaldaica editione.

De hac editione tria breviter ex Bellarmio, Serario & alijs notanda sunt.

1. Hæc linguâ Chaldaica primitus scriptos esse sequentes S. Scripturæ libros, Tobiam, Judith, & ex parte libros Esdræ, & Danielis Prophetiam; eò quòd hi libri post captivitatem Babylonicam, ubi Judæi jam Chaldaicè loqui cœperunt, sint conscripti.

2. Extrare quoque paraphrasin Chaldaicam in omnes S. Scripturæ libros in Judæorum Canone contentos, atque ab illis Thargum quod idem ac Interpretatio significat, fuisse appellatos; hanc verò paraphrasin partim ab Aquila (qui Chaldaicè Onchelos vocatur) partim à Ionatha quodam, & Josepho cæco compositos fuisse.

3. Hanc editionem apud Hebræos quidem magnæ esse authoritatis, ab Ecclesia tamen non magni fieri, utpote in multis locis, extra Pentateuchum, Judaicis fabulis & Thalmudistarum nugis permixtam; atque adeò eatenus tantum utilem esse, quatenus ex ea Hebræi falsitates convinci possunt.

§. III.

De Syriaca Editione.

De hac quoque editione tria specialiter notanda esse, docet Bellarmius. l. 2. c. 4. contr. gen.

1. Quòd Syriaca lingua sit quasi proles Hebraicæ & Chaldaicæ linguæ, eò quòd Hebræi in Babyloniam abducti, paulatim linguæ suæ oblivisci, & Chaldaicè loqui cœperint; quia tamen perfectè hanc linguam Chaldaicam non didicerunt, sed semper eidem verba Hebraica miscuerunt, hinc tertia quædam lingua prodijt, quæ, quia in Syria maxime usurpabatur, Syriaca, aut etiam à præcipua civitate Hebræorum Hierosolymitana vocari cœpit.

2. Hæc linguâ ex veteri testamento nullum librum, nisi fortè primum Machabæorum & Ecclesiasticum; ex novo vero

verò credibiliter Evangelium S. Matthæi, & Epistolam ad Hebræos, quia tunc, quando hi libri scripti erant, in Syriacè loquebantur Hebræi, conscriptos esse.

3. Hujus editionis non tantam quidem esse auctoritatem, quanta Latinæ & Græcæ conceditur, eò quòd ob varios naves meritò viris doctis displiceat, duplicem tamen teste Menochio c. 16. proleg. utilitatem afferre, quòd scilicet & nostram vulgatam in multis stabiliat, & illustrat, & quòd adjunctos habeat titulos & inscriptiones varias, quibus significatur, quid in novo Testamento in hujusmodi festo, in veneratione Crucis, quadragesimalibus jejnijs alijs, commemoratione Fidelium Defunctorum legi soleat, atque adeò ad Ecclesiæ ritus stabiliendos, consensionemque cum Romana Ecclesia ostendendam, contra Hæreticos juvet.

§. IV.

De Græca Editione.

Duplicis generis libri sacri hanc Græcâ linguâ sunt conscripti. Primò enim Originaliter totum novum Testamentum, exceptis Evangelijs S. Matthæi, & S. Marci, & Epistolâ S. Pauli ad Hebræos. ab ijs Apostolis vel Evangelistis, quorum titulus præfigitur, est græco idiomate conscriptum; cujus editionis, etsi aliquot in locis Hæreticorum corrupta sit, ea tamen est adhuc auctoritas, ut ejus usus multùm servire possit ad ambiguitates tollendas, & multorum locorum energiam meliùs assequendam, nimirum Latinæ linguæ inopia Græcæ fecunditatem præ se non potuit.

Secundò dein omnes libri Hebræico aut Syriacè conscripti, pariter in Græcum idioma translati à varijs scriptoribus, puta Aquila, Symmacho, Theodotione, Origene, S. Luciano, Hesychio & alijs, quos tamen omnes, uti ordine, ita & auctoritate septuaginta Interpretes sua translatione antecesserunt, qui, teste Menochio c. 16. Bellarmino & alijs, à Prolemæo Philadelpho in Aegypto sunt evocati; cum enim hic Rex locupletissimam Bibliothecam instruxisset, & in hac etiam Judæorum

facros habere desiderasset, ab Eleazaro Pontifice septuaginta duos viros è senioribus Populi, legis, & linguarum Græcæ & Hebraicæ peritissimos, senos ex qualibet tribu impetravit, qui in eadem Basilica, vel, ut alij volunt, singuli in singulis cellulis inclusi, intra septuaginta duos dies totum verus Testamentum ita verterunt, ut omnes planè ad verbum consentientes divino quodam miraculo sint reperi; unde manifestè colligitur, eos peculiari modo Spiritum Sanctum assistentem habuisse, &, ut Bellarminus l. 2. c. 6. ait, non tam Interpretes, quàm Prophetas fuisse. Ob quam causam etiam hæc versio non modò ab Apostolis & Evangelistis frequenter citata, sed ab ipsa etiam Ecclesia Græca semper, ab universali verò Ecclesia totis sexcentis annis pro authentica & vulgata est habita, habereturque etiamnum, si non quorundam Judæorum vitio corrupta fuisset. Licet autem senarius numerus, juxta quam è singulis tribubus evocati sunt, duodecies multiplicatus septuaginta duos fuisse ostendat, brevitatis tamen & rotunditatis gratiâ, inquit Serarius c. 17. q. 7. prol. dicuntur tantum septuaginta fuisse, sicut apud Romanos olim Centumviri vocabantur, licet centum & quinque fuisse constet.

Porro ex his editionibus, alijsque collectis Origines unum librum sic composuit, ut singulas paginas in sex columnas divideret, & in prima quidem textum Hebraicum Hebraicis literis, in secunda eundem textum Hebraicum Græcis literis, in tertia interpretationem Aquilæ, in quarta Symmachi, in quinta Septuaginta Seniorum, in Sexta Theodotionis interpretationem posuerit, atque hæc volumina propter quatuor interpretationes tetrapla, propter sex columnas verò hexapla vocârît; & tandem postquam adhuc binas alias editiones in diversis columnis addidisset, octapla nomina verit.

§. V.

De Latina Editione.

Quàm frequenter S. Scriptura ex Hebræo & Græco idiomate in Latinum sit conversa, testatur S. Augustinus l. 2. de doctr. Christ. c. 11. dum ait, nullo modo eas numerari posse, eo quòd

C

eò quòd primis temporibus quivis, qui aliquam utriusque
linguæ Hebraicæ scilicet & Græcæ notitiam habere videtur
tur, eandem interpretari sit ausus. Unde & S. Hieronymus
in præfat. in Josue, quot Codices, tot versiones ferè fuisse
repertas testatur. Ex his tamen una communior erat, quæ
vetus, vulgata, & Itala à S. Augustino l. 2. de doctr. Christi
c. 15. & aliis vocabatur, & tandiu usurpabatur, donec
Hieronymus, & post ipsum alii manum applicuere, novam
que interpretationem cudere; tunc enim & ista passim
Ecclesiis legi cum Itala Interpretatione cœpit, usque ad
Gregorii Magni tempora, tunc namque adeò usus hujus
valescere cœpit, ut reliquæ profus evanuerint; & ipsa
dem ob graves causas ab Ecclesia authenticata, & velut
delicæ sincera præ omnibus aliis Latinis editionibus
panda est proposita. Quæ proin ut meliùs intelligatur
plerumque quæstiones de illa proponunt Commentatores,
nempe quis sit Author illius? & cur omnibus aliis præ
ta sit?

Ad quarum quæstionum priorem communius respiciunt
Interpretes, plerosque veteris Testamenti libros
Hieronymo fuisse translatos, uti ipsemet in fine libri de
ecclesiasticis Scriptoribus faterur, & idem etiam S. Augustinus
l. 18. de civ. c. 43. testatur, dum ait: *Non desuit temporibus
nostris Presbyter Hieronymus, homo doctissimus, & omnium
linguarum peritissimus, qui non ex Græco, sed ex Hebraico
Latinum eloquium eadem converterit.* Ab his tamen
excipiendos esse librum Sapientiæ, Ecclesiastici, Machabæ-
rum, Baruch, & epistolam Jeremiæ, putant Bellarmus,
Serarius, Menochius & alii, eò quòd nunquam à se
latos meminere, uti tamen de aliis dixerat; & probabile
eos Canonicos non putarunt, aut certè Hebraicos non in-
rit. Psalmos verò etsi transfulerit, hæc tamen translatio
Ecclesia recepta non fuit, quod ideo fortè factum putat
Menochius c. 17. proleg. eò quòd Fideles Septuaginta In-
terpretum translationi jam asuevissent, atque adeò durum
isset novam S. Hieronymi translationem inducere.

Jam verò novi Testamenti Interpretationem quòd
net, hoc unicum constat, Evangelium S. Marci ab ipso
Evangelista fuisse Latino idiomate scriptum, reliqua

verò Interpretationem statim ab initio Ecclesiæ fuisse factam, & verosimiliter ab ipsis etiam Apostolis probatam; quis tamen hujus Interpretationis Author fuerit, hucusque semper ignoratum fuit. Quia tamen aliquot errores in eandem irreperant, ab his eam D. Hieronymus Damasus Pontificis Autoritate purgavit, uti ipse in fine libri de Eccl. Script. fatetur, dum ait: *Testamentum novum Græca fidei reddidi, verus iuxta Hebraicum transfuli.*

Ad posteriorem quæstionem respondent iterum unanimiter Authores, summam hujus vulgatæ editionis auctoritatem esse debere, idque ob tres potissimum causas. 1. Quia antiqua, & multorum sæculorum usu in Ecclesia usurpata est. 2. Quia D. Hieronymus linguæ Hebræicæ peritissimus, peritè, & tanquam sanctissimus fideliter, & ut laborum & literarum amantissimus diligenter interpretatus, atque ut dubitare non licet, divino auxilio ad opus perficiendum peculiariter adjutus est. 3. Et præcipuè quia S. Concilium Tridentinum Sess. 4. Sequenti decreto eam tenendum proposuit: *Insuper eadem Sacra Synodus considerans non parum utilitatis accedere posse Ecclesiæ DEI, si ex omnibus Latinis editionibus, quæ circumferuntur Latinorum librorum, quam pro authentica habenda sit, innotescat. statuit, & declarat, ut hac ipsa vetus & vulgata editio, quæ longo tot sæculorum usu in ipsa Ecclesia probata est, in publicis Lectionibus, disputationibus, prædicationibus, & expositionibus pro authentica habeatur, & ut nemo eam reiicere quovis prætextu audeat, vel presumat. Re- Et tamen monet Menochius c. 18. per hoc decretum nullâ ratione vulgatam hanc editionem fontibus Hebræis & Græcis anteponi (cùm Concilium nullam comparationem faciat) nec verò etiam, si puri sint, anteponi posse, cùm eundem Authorem habeant; de facto tamen; ut nunc res se habent, pluris, quàm illos à nobis faciendos esse, eò quòd rivus purus & minimè turbatus fonti turbato & impuro prouenter anteponi possit, & debeat.*

§. VI.

De Vernacula editione.

Vernaculæ versiones hoc loco vocantur illæ, quæ in vernaculas seu maternas & vulgares linguas fiunt. Unde præ-

præter Hebræam, Græcam, & Latinam, quæ, quia à Sacro Christi crucifixi titulo sacratæ sunt, sacræ appellantur, omnes aliæ linguæ, atque aded editiones quoque illis linguæ factæ, vernaculæ dicuntur.

Porro de hæc vernacula editione sequentia præcipue notanda sunt ex Serario c. 20. prol. & aliis. 1. S. Scripturæ in vernaculas linguas transferre, & legere per se non esse prohibitum aut illicitum; cum nulla habeatur lex ejusmodi electionem aut translationem prohibens. 2. Eandem Lectionem aliquibus prodesse, aliquibus obesse; uti quotidiana experientia abunde probat, quâ habetur, multos S. Scripturam cum insigni profectu animæ legisse; plurimos hæreseon & superstitionum venenum ex ea hausisse.

Atque aded 3. meritò Ecclesiam statuisse, quibus & quomodo concessa vel inconcessa sint vernaculo idiomate scripta Biblia, utpotè quæ & potestate & prudentia præcipue polleat ad hoc judicium ferendum, atque hoc relinquere generalibus cujusque Dioceseos Pastoribus, ut cum Paroeciarum, aliorumque Pastorum arbitrio dispiciant, quibus quomodo modi facultas concedenda sit.

CAPUT II.

DE EXEGETICA INTERPRETATIONE.

Cum exegetica Interpretatio aliud nihil sit, ut supra dictum est, quàm sensus, quem S. Scriptura significat, dicario, ante omnia explicandum hoc loco est, quid, & quæ sit duplex sensus. Deinde, quis modus in ejusmodi sensum investigando sit usurpandus. Et denique quæ media ad verum S. Scripturæ sensum seu intelligentiam inveniendam sint obtinenda, quæ omnia per sequentes paragraphos planabuntur.

§. I.

Quid & quotuplex sit sensus.

Etsi hæc vox *sensus* ex prima sua significatione cuiusque que sensus facultatem denotet; ad animi verò conceptum suo

dicandos vox *sententia* à veteribus fit inventa, nunc tamen passim etiam vox *sensus* ad mentis conceptus indicandos usurpatur, unde Apostolus Rom. 14. ait: *Vnusquisque in suo sensu, id est, Sententia, abundet.*

Porro duplex communiter sensus assignatur S. Scripturæ, *litteralis* scilicet & *Mysticus*. *Litteralis* est, quem verba, sive proprie, sive Metaphoricè accepta, ex Spiritus Sancti loquentis intentione primò & immediatè significant, qui proin, quia in historia maximè elucet, nonnunquam etiam *historicus* solet appellari.

Mysticus, seu, ut alii vocant, *Spiritualis* sensus est, qui non proximè per voces, sed mediatè, & remotè, mediantibus scilicet rebus per voces sensu litterali significatis à Spiritu Sancto indicatur, uti Menochius, Serarius, Salmeron & alii communius explicant, & exemplum hujus sensus afferunt in illa sententia Deuteron. 25. *Non alligabis os bovis trituranti.* Ubi sensus litteralis is est, quem verba indicant; *mysticus* verò, ut S. Paulus 1. Cor. 9. explicat, Doctoribus & Concionatoribus necessarium & honestum victum suppeditandum esse significat.

Subdividitur autem *Mysticus* hic sensus iterum in *Allegoricum*, *Anagogicum*, & *Tropologicum*, seu *moralem*, ut alii vocant. *Allegoricus* est, qui res fidei vel ad Ecclesiam militantem pertinentes significat. *Anagogicus* est, qui res ad Ecclesiam triumphantem spectantes indicat. *Tropologicus* verò, qui circa mores formandos occupatur; unde alii brevius dicunt, *Allegoricum* circa res credendas, *Anagogicum* circa res sperandas, *Tropologicum* circa res agendas versari, uti communes hi versiculi indicant:

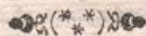
Litera gesta docet; quid credas Allegoria.

Moralis, quid agas; quò tendas, Anagogia.

De quibus quatuor sensibus hæc præterea communiter notant Authores. 1. Sensum litteralem in omni omnino Scripturæ loco reperiri; non item *Mysticum*. 2. Possè interdum plures ejusdem sententiæ sensus literales dari, uti contra Medinam & alios S. Thomas cum aliis 1. p. q. 1. a. 10. docet his verbis: *Quia sensus litteralis est, quem Auctor intendit; Auctor autem S. Scriptura DEVS est, qui omnia simul suo intellectu comprehendit, non est inconueniens, ut dicit Augustinus*

gustinus 12. *Conf. si etiam secundum literalem sensum in una
 tera Scriptura plures sunt sensus.* Sic illa verba Joannis 11
*Expedis nobis, ut unus moriatur homo pro Populo, & non
 gens pereat:* simul & sensum politicum habebat, quem au-
 mo tenebat, & suis proponebat Caiphas: & alterum Theo-
 logicum seu Propheticum, quem Spiritus S. intendebat, &
 ibidem versu 51. subditur. 3. Posse quoque plures in
 eadem sententia Mysticos sensus, inò interdum omnes quatuor
 sensus reperiri, sic enim eadem vox Jerusalem histo-
 ricè urbem, allegoricè Ecclesiam, tropologicè animam, &
 gogicè caelestem gloriam significat. 4. Sensum Mysticum
 plerumque ex Veteri tantum Testamento erui, utpote quod
 figuris, allegoriis, & symbolis abundat; rarius verò in
 Novo reperiri, licet in hoc etiam interdum locum habeat, ut
 apparet in navicula Petri jactata, quæ mysticè persecutio
 Ecclesiae significat. 5. Et si Sensus Mysticus in hoc sup-
 ra literalem, quòd plerumque figuratum (quod utique
 constantius est figuratum) significet, absolute tamen loquens
 teralem sensum merito ob tres causas præferri. 1. Quia
 rebus aequè præstantibus esse potest. 2. Quia in omni
 scripturæ locis reperitur. 3. Quia certior, atque
 etiam ad probandum utilior est, utpote qui per se ad
 probationem adhiberi potest, cum tamen mysticus nunquam
 argumentum servire queat, nisi quando ab alia Scri-
 ptura, vel alio quolibet auctoritate habente testimonio
 cepit.

Denique præter hos sensus hætenus explicatos
 etiam *Accommodativum* assignant, per quem ea, quæ
 naturali sensu dicuntur, ad alia, quæ Spiritus S. neque
 nec remote significavit, transferuntur, ut, cum illa
 Eccl. 44. *Inventus est iustus, & in tempore iracundia
 reconciliatio:* ad SS. Confessores applicat Ecclesia; hic
 hic sensus pro cujusque ingenio & arbitrio torquetur,
 utriusque argumento adaptatur, rectè notant Commenta-
 res, nullum ex eo argumentum ad probandum
 defumi posse.

§. II.

Quis modus in sensu S. Scripturæ investigando sit adhibendus.

Quantopere modus aliquis S. Scripturæ sensum investigandi sit necessarius, pulchrè ostendit Origenes sequentibus verbis: *Sicut in novissimis diebus Verbum DEI ex MARIA carne vestitum processit in hunc mundum, & aliud quidem erat, quod videbatur: aliud, quod intelligebatur; carnis namque aspectus patebat omnibus, paucus verò & electis dabatur Divinitatis agnitio; ita & cum per Prophetas vel Legislatorem Verbum DEI profertur ad homines, non absque competentibus profertur indumentis; nam sicut ibi carnis, ita hic literæ velamine tegitur. Vi litera quidem afficiatur tanquam caro, latens verò intrinsecus Spiritus tanquam divinitas sentitur. Quod ipsum etiam egregiè confirmans Hugo Victorinus l. 3. de anim. In refectorio, inquit, S. Scripturæ tres mensæ, id est, tres intellectus divina Scripturæ ponuntur, videlicet historialis, mysticus, & moralis. Prima mensa simplicibus, secunda Doctoribus, tertia communis est utrisque. In prima cibus est grossior, in secunda subtilior, in tertia dulcior. Prima continet saporem exemplorum, secunda vim mysteriorum, tertia dulcedinem morum. Prima pascit miraculis, secunda figuris, tertia verbis.*

Porro pro modo hoc investigandi S. Scripturam duplicis generis doctrinæ observandæ assignantur, generales scilicet, & speciales, quæ proinde utræque hoc loco breviter sunt referendæ.

Doctrinæ generales pro S. Scripturæ sensu investigando.

Doctrina 1. Nemo ad hanc Interpretationem admittendus est, nisi qui leges, proprietates, & Ordinem S. Scripturæ novit; ita disertè S. Chrysostomus hom. 39. de ira docuit his verbis: *Qui metalla fodere aggreditur artis ignarus, auris venas non invenit, sed confundit, & laborem subit cassum; ita qui*

qui divinarum Scripturarum ordinem non intelligunt, quibus proprietas, qui leges non disquirunt, sed omnia ad verborum sonum accipiunt, aurum terra confundentes nunquam reconditum in iis thesaurum assequuntur.

Doctrina 1. Nihil in S. Scriptura sine discussione pratereundum: Ita iterum S. Chrysostomus hom. 2. in Isaiam, docuit dicens: Si hi, qui fodunt in terris metalla, ne minus quidem frustra pratereunt; verum ubi nacti fuerint aliquam venam auream, meatus omnes exacte circumspiciunt: magis hoc facere nos oportet in S. Scripturis. Et tamen in talis difficile est invenire, quod venantur. Etenim cum metalla sint terra, & aurum nihil aliud sit, quam terra, quoque natura communio similitudoque celat aspectum corpora quaruntur. Attamen ne sic quidem desistunt illi, sed mentem adhibent diligentiam, quantumvis simul, atque curant, sciant, quid verè sit terra, quid verè sit aurum. Scripturis autem non est eadem ratio; neque enim proprium aurum terra commixtum, sed purum est aurum. Eloquia autem, quæ DEI pura, argentum igne exploratum, probatum sunt. Siquidem Scriptura non sunt metalla, qua indigent Operam, sed thesaurum præbent paratum iis, qui quarunt opes in reconditis.

Doctrina 3. Non in superficie licet harendum, sed in interiora reconditi sensus tendendum; uti idem S. Doctor hoc in gen. sequenti similitudine ostendit: Sicut, qui semper thesauros effodere conantur, non in superficie solum fodunt, sed in profundum descendunt, penitiores terra sinus scrutantur, samesti saepe post labores & sudores vix pauculas portiones afferunt. Non sic in spiritualibus, sed labor hic minor, & magna ubertas. Ita & nos ad ima scripturarum descendentes, in breviculis verbis latentem investigemus.

Doctrina 4. Non desistendum, etsi non statim intelligatur S. Scriptura: sed, ut ingeniosè discurrit Robertus Tuitienfis l. 7. in Matt. Sicut Iacob luctatus est cum angelo in quo DEVS erat, qui & victum se fatebatur; ita luctari debet Verbi DEI amator cum sermone vel scriptura, in quo DEVS est, qua ex DEO est, nec dimittere, antequam vincere volentem, sensumque comprehendat utilem in luctatione. Lucta enim pulcherrima est, tamdiu perseverat

tendo, donec inveniat pulsando, donec sibi aperiatur. Hac lucta placet DEO, hanc cupit ipse vinci, hanc fortitudine opus est, ut nobis aperiatur & det Spiritum sanctum. Sed & aliâ ratione constantiam hanc suadet Origenes, dum homil. 20. in Jesum Nave ait: Solent Medici interdum præbere cibum aliquem, interdum potum dare, verbi gratiâ ad discutiendam caliginem visus, nec tamen in edendo ipso cibo vel in potando sentimus, quia utile est, & prodest oculis, sed, cum transferit visum cibi illius aut poculi virtus, paulatim purgat aspectum, & tunc demum sentire incipimus, quia cibus ille vel potus profuit oculis, sed in aliis similiter corporis partibus eadem fieri solent. Hoc ergo modo credendum est & de Scriptura Sacra, quia utilis est, & anima prodest, etiamsi sensus noster ad præsens intelligentiam non capiat: quoniam, ut diximus, & bonæ virtutes, quæ nobis adveniunt, reficiuntur in iis sermonibus, & pascuntur, & contraria torpescent in Meditationibus, & effugantur.

Doctrina 5. In S. Scriptura interpretatione modus simplicissimus adhibendus: juxta S. Hieronymi in epist. ad Demetrium sic loquentis monitum: De scripturis disputantem non decet Aristotelis argumenta conquirere, nec ex flumine Tulliana Eloquentia dutendus est rivulus: nec aures Quintiliani flosculis & scholari declamatione mulcenda, sed pedestris & quotidiana similitudinis, & nulla lucubratione redolens oratio necessaria est, quæ rem explicat, sensum edisserat, obscura manifestet.

Doctrina 6. Omnis S. Scriptura Interpretatio ultimè ad caritatem DEI & Proximi referenda est, eique congruere debet: qui jam olim sapienter S. Augustinus in lib. de doctr. Christ. advertit, dum dixit: Quisquis igitur scripturas divinas vel quamlibet earum partem intellexisse sibi videtur, ita ut ea intellecta non adificet istam geminam caritatem DEI & Proximi, non dum intellexit. Quisquis verò talem inde sententiam duxerit, ut huic adificanda caritati sit utilis, nec tamen hoc dixerit, quod illa, quem legit, eo loco sensisse probatur, non perniciosè fallitur, nec omnino mentitur. Inest quippe in mentiente voluntas falsa dicendi, & ideo multos invenimus, qui mentiri velint: qui autem falli, neminem. Et brevius in tract. de laud. carit. illo, inquit, tenet, & quod latet, & quod patet in divinis sermonibus, huius caritatem tenet in moribus.

Doctrinæ speciales pro sensu S. Scripturæ inveniendæ.

Doctrina 1. *Singula Verba in S. Scriptura sunt consideranda*: nam, ut S. Hieronymus in Epist. ad Ephesios ait, *singulae voces, literæ, apices. & puncta in divinis literis plena sunt sensibus*. Id quod confirmans D. Gregorius Nazianz. in apologetico. Nos, inquit, *Exquisitam Spiritus doctrinam vel usque ad ultimam apicem & lineam transimus*. Et quanquam in omni Scriptura parte hæc adhibenda sit accurata verborum singularum proprietatisque eorum expansio, multo id tamen magis factum est in novo Instrumento, ac multo omnium maxime in Evangelistis; erat enim diffusa gratia in labiis ipsius. Ut ipse Jo. 6. dicebat, quod verba sua Spiritus & vita sunt.

Doctrina 2. *Quantum fieri potest, ipsi fontes frequenter consulendi sunt*: Uti communiter suadent, & faciunt Interpretes S. Scripturæ. Per fontes autem hos nihil aliud intellegendum, quam textus Hebræus & Græcus cum Paraphrasi Chaldaea, & Græca Testamenti Novi Interpretatio; ex his enim raro optimi conceptus ad sententiam, quæ præ manibus habetur, illustrandam eruuntur.

Doctrina 3. *Ad SS. Patrum expositiones diligenter, & fide in sensu S. Scripturæ investigando est recurrendum*: ut Clemens, ut Antonius de Balinghem p. 2. præp. ad loc. cit. monet, non modò in iis locis, ubi ex professo aliquam sententiam tractant, sed etiam iis, in quibus quasi obiter & incidenti eam explanant; in his enim locis latent sæpe peritissimæ, accommodatissimæque S. Scripturæ expositiones passim in eorum solidissimis & eruditissimis lucubratis videre est.

Doctrina 4. *Ne S. Scriptura sibi ipsi contraria esse videatur, diligenter ad ambiguitatem vocum, diversitatem numerorum, & aliasque circumstantias attendendum*: cum enim, ut Salmeron canon. 30. proleg. 9. loquitur, univèrsæ Canonice Scripturæ Author, non sit quasi hominibus mentiatur; nec ut Filius hominis, ut mutetur; nequitur, etiam si aliqua sibi repugnare videantur, ea

minimè sibi contraria esse, sed vel considerata temporum, locorum, causarum, rerum, actionum, & Personarum varietate, aut ambiguitate vocum, nominum propriorum, locorum, & Personarum; aut Cognita varia scribendi ratione per figuras Prolepsis, Anacephaleosis, id est, Anticipationis & Recapitulationis; aut perpenfa antecedentium & consequentium Verborum contextura, & aliarum circumstantiarum ratione omnia sibi invicem consonare, & mirificè convenire. Ex quo ulterius colligitur

Doctrina 5. Regula ab Interpretibus pro indagando vero S. Scriptura sensu assignari solita diligenter, ubi opus videbitur, adhibenda sunt: Ut enim Artifices, qui regulas suas adhibere temerè negligunt, manifesto se errandi periculo exponunt; ita non minus in S. Scriptura sensu eruendo & exponendo periclitabitur, quisquis Regulas ab Interpretibus Sacris tanto labore, studioque collectas adhibere neglexerit. Quia verò sat magnus similium Regularum est numerus, placet eandem distincto paragrafo breviter enumerare.

§. III.

De Regulis pro vero S. Scripturae sensu indagando assignari solitis.

Ut faciliùs intelligantur hæ Regulæ, proderit eas in diversas classes dividere; aliæ quippe generales sunt, quia generalè aliquam doctrinam in S. Scripturae interpretatione observandam indicant; aliæ particulares, quia vel ad Personas, voces, numerum, tempus, modum loquendi, figuras &c. pertinent, uti mox ex dicendis apparebit.

MEMBRUM I.

De generalibus Regulis.

Regula 1. Qua in divinis libris scripta sunt, tractare debemus per ea, qua scripta sunt. Ita Origenes c. 23. in Matth. Hinc cum Christus Matth. 25. dixerit: *Quamdiu uni ex minimis meis, mihi fecistis*: hæc sententia non ad illa duntaxat verba: *Esurivi, & non dedistis mihi manducare &c.* sed etiam ad alia similia referenda est, ita ut æquè dici possit. *blasphemavit*

matus, tristatus sui: & nemo defendit, aut consolatus est me.

Regula 2. *Ambigua in S. Literis, si explicari non possunt in utramque partem intelligi queunt; si fidei regula non obstat.* Ita S. Augustinus de Trin. c. 1. & passim SS. Patrum praefatio confirmat.

Regula 3. *Quae colliguntur ex Scripturis Sacris, perinde habenda sunt, ac si in illis scripta essent.* Ita S. Gregorius Nazanz. l. 5. Theol. & communi Theologorum consensu confirmatur.

Regula 4. *Parabola non sunt ad Verbum exponenda, multa sequantur absurda.* Ita S. Chrysostomus ho. 13. in Matth. Id quod & S. Hilarius 8. de Trin. confirmat dicitur. Non oportet in Parabolis nimiam in singulis verbis curam persequi, sed eam, quae per Parabolam intendat, didicerimus, in eadem veritate collecta, nihil ulterius anxio est conatu investigandum.

Regula 5. *Tropologia in S. Scriptura libera est, & hinc tum legibus circumscripta, ut pietatem sequatur intelligentiam sermonisque contextum, nec in rebus multum inter se contrariis violenta sit copulandis: Ita S. Hieronymus in cap. 1. Hinc in cap. 1. Jonae ait, Apostolum quidem Agar & Sara ad duo Testamenta referre, nec tamen omnia, quae in Historia illa narrantur, tropologicè interpretari possumus.*

MEMBRUM II.

De Regulis circa Personas.

Regula 1. *Usitatum est in Sacris Literis, ut bona quaecunque facimus, DEO adscribantur.* Ita S. Aug. in Rom. Sic intelligendum est illud Rom. 8. Ipse Spiritus postulat in nobis gemitibus inenarrabilibus, id est, postulantes faciat.

Regula 2. *Scire sive cognoscere DEI, quando Personae DEVM probare & diligere significat; Ita S. Hieronymus Origenes apud Salmeronem proleg. 10. can. 17. ubi simili modo DEVM illos nescire dici, quos non diligunt, notitiâ indignos censet. Hinc Luc. 13. dicit Christus credite à me Operarii iniquitatis, quia non cognovistis DEVM. contrario Apostolus 2. Tim. 2. ait: Nescit DEVS eos, qui non cognovistis DEVM.*

Regula 3. Sape etiam scire aut nescire dicitur DEVS, quæ facit alios scire, aut aliis non indicat. Ita Salmeron l. c. Hinc ad Abraham dixit DEVS Gen. 22. Nunc cognovi (id est, cognoscere te feci) quod timeas DEVM. Et Christus Matth. 24. De die autem & hora (scilicet iudicii) nemo scit, neque Angeli Cælorum, nisi solus Pater.

Regula 4. Quoties absolute legimus venientem vel venturum, nec Persona signatur, qua venit, simpliciter est de Christo intelligendum; ut Hippolytus Romanus in Daniele tradit. Hinc isti & similes textus: Si moram fecerit, expecta illum: quia veniens veniet, & non tardabit. Habac. 2. Benedictus, qui venit in nomine Domini. Jo. 12. de Christo solo, & non alio intelligendi sunt.

MEMBRUM, III.

De Regulis circa Numerum.

Regula 1. Nomina Numeralia ab uno usque ad quinque solent in S. Scriptura saepe improprie ad significandam diminutionem sive paucitatem accipi. Ita Salmeron can. 50. Et sic intelligendæ sunt hæ sententiæ: En colligo duo ligna, id est, pauca, 3. Reg. 17. Et: In Ecclesia volo quinque, id est, pauca, sensu meo loqui, ut & alios instruam, quam decem millia verborum in lingua, 1. Cor. 14.

Regula 2. Nomina numeralia quintum numerum superantia plerumque multitudinem significant. Ita idem Salmeron l. c. & colligitur ex sequentibus textibus: In sex tribulationibus liberabit te, & in septima non tanget te malum. Job. 5. Item: Septies in die cadet iustus, & resurgit. Prov. 24. Mercedem meam decem vicibus. Gen. 31.

Regula 3. Mos est S. Scriptura, maxime in Hebraico textu nomina cardinalia pro Ordinalibus sumere. Ita Salmeron proleg. 11. can. 50. Cujus regulæ exemplum habetur Gen. 1. Tum dicitur: Factum est vespere & mane dies unus, id est, primus. Item Joann. 20. unâ Sabbatorum, id est, prima die somnitate Azymorum.

Regula 4. Numerus definitus frequenter pro indefinito ponitur. Sic iterum Salmeron l. c. & habentur exempla tum roy. 24. Septies in die cadet iustus, id est, saepe. Et Psal. 90. Cadent

Cadent à latere tuo mille, & decem millia à dextris tuis.

Regula 5. Non raro numerus singularis in Scriptura plurali ponitur. Ita S. Augustinus 5. de Gen. ad lit. c. 10. pro exemplo affert illam sententiam Genes. 1. *Fons aquebat de terra, & irrigabat faciem terra.* pro *Fontes ascen-* bant.

Regula 6. Omnes pro multis, & multi pro omnibus in sacris literis ponuntur. Uti S. Augustinus l. 6. contra Pelag. c. 12. docet, & exemplo confirmat petito ex illo Gen. 17. *Urem multarum gentium posui te, cum tamen eidem alibi dicitur: In semine tuo benedicentur omnes gentes.*

Regula 7. Cum idem nomen substantivum in Nominativo ponitur cum Genitivo plurali, excellentiam quandam significat: Ita S. Hieronymus in cap. 1. Galat. & patet veritas illa ex his & aliis exemplis: *DEVS Deorum, Dominus Dominorum, Calum Calorum.*

Regula 8. Cum S. Scriptura omnia licere, vel facienda finenda, aut impetranda dicit, de bonis tantum & licitis omnino loqui censenda est. Ita Salmeron 14. proleg. formul. 19. hac ratione intelligendi sunt sequentes textus: *Omnia habent, sed non omnia expediunt.* 1. Cor. 10. *Omnia temptabunt.* Eccl. 3. *Omnia, quacunque orantes petitis, credite accipietis.* Marc. 11.

MEMBRUM IV.

De Regulis circa Tempus.

Regula 1. More Hebraeo frequenter in S. Literis praesens pro futuro ponitur: Ita Salmeron proleg. 15. reg. colligitur ex his & similibus textibus: *Pacem meam roborabo vobis.* Jo. 14. *Non do vobis pacem.* Exod. 5. *Ecce dimittam bonorum meorum do pauperibus.* Luc. 19.

Regula 2. Etiam praeteritum non raro pro praesenti ponitur in S. Scriptura. Uti idem Author reg. 3. docet, probante sequentibus textibus: *Venique, Domine, ego credidi,* pro quia Christus interrogaverat: *Credis hoc? Medius caecus ait: Spiritus meus &c.* pro exultat. Luc. 1.

Regula 3. Frequentissimum est in S. Scriptura, ut

titum pro Futuro accipitur: Ita S. Hieronymus in epist. ad E-
 phel. ubi sic loquitur: *Mos est iste scripturarum, ut interdum*
futura tempore praeterito declinentur. Verbi causa de cruce Do-
mini: Foderunt manus meas & pedes. & alibi de Passione eius:
Quasi Ovis ad victimam ductus est. Hoc autem ides, ne, quia
futura semper incerta sunt. hominum spes semper fluctuet, & va-
cillet ea, qua DEVS futura cognovit, apud quem nihil ambi-
guum est, quasi iam facta memorantur. Vt, quia praeterita se-
cundum Philosophos fieri infecta non possunt, qui audierint, quasi
iam facta habeant, qua futura sunt.

Regula 4. Sicut in scriptura imperandi modus pro optati-
 vo & futuro sumitur (maximè in imprecationibus Sanctorum)
 ita vicissim futurum pro imperativo accipitur. Ita Salmeron
 proleg. 15., ubi pro singulis membris exempla haec affert:
 Execaca cor Populi huius, id est, excacabis. Psal. 68. Pater no-
 ster, qui es in caelis. Sanctificetur nomen tuum, id est, utram
 sanctificetur. Matth. 6. In ore duorum aut trium testium stabit
 omne verbum, pro fiet.

Regula 5. Quando unum & idem verbum geminatur, ve-
 hementiam, & continuationem actionis, & confirmationem sen-
 tentia significat. Ita Salm. l. c. reg. 12. & patet ex sequenti-
 bus textibus: *Expectans expectavi Dominum. Psal. 39. Ca-*
stigans castigavi me. Psal. 117. Benedicens benedicam tibi.
Gen. 22.

Regula 6. Imperativus non semper habet vim praeccepti,
 sed interdum, si nominibus adhaereat, etiam vim deprecandi ha-
 bet. Uti Salmeron proleg. 11. can. 21. his exemplis ostendit:
 Miserere mei DEVS. Psal. 50. O Domine, saluum me fac. Psal.
 117. Vel etiam vim consulendi, ut, dum dicit Christus Matth.
 9. Si vis perfectus esse, vade, vende omnia, qua habes. Et S.
 Paulus 1. Cor. 7. Solutus es ab uxore? noli quarere uxorem.

Regula 7. Multa dicuntur in Scriptura iuxta Opinionem
 temporu, quo gesta referuntur, & non iuxta, id, quod veritas
 praesentinebat. Ita S. Hieronymus c. 28. in Jeremiam, ubi Ana-
 thias dicitur Propheta, non quod esset, sed quod crederetur ta-
 lis. Et B. Virgo Matth. 14. dixit de S. Iosepho: *Ecce Pater*
meus (qui putabatur talis, & non erat) & ego dolentis quare-
amus te.

Regula 8. Mos est celeberrimus S. Scripturarum, ut his
 verbis:

verbia: In diebus illis: non solum, quae facta sunt, sed etiam profecti, adiungantur. Ita S. Chrysostomus homil. 10. in cap. Matth. ubi exemplo ex cap. 23. Matthæi petito id confirmat. Ubi dicitur: *Va autem praeignantibus in illis diebus.*

Regula 9. *Frequenter in S. Scriptura aliquid tunc fitur, quando innotescit, & non quando actu fit.* Ita S. Augustinus l. 83. qq. q. 69. sic Christus Matth. ult. dixit: *Data mihi omnis potestas in caelo, & in terra.* Non quod non iam data fuerit, sed quia post resurrectionem innotescit. Sic & idem Christus Luc. 2. dicitur profecisse, *etate sapientia &c.*

MEMBRUM V.

De Regulis circa Voces.

Regula 1. *Multi verba aut voces in scriptura ambigunt, imò etiam oppositas habent significationes.* Ita Salmeronius leg. 15. reg. 32. Et patet in voce *benedicere*, quae interdum significat *laudare* juxta illud: *Benedicam Dominum in tempore.* Psal. 33. Interdum *benefacere*, uti Gen. 24. *Domine benedixit Domino meo valde.* Interdum *maledicere* Job. c. 2. *Benedic DEO, & morere.* Sic etiam extenditur interdum significat *percutere vel nocere* juxta illud: *Ubi visis i. Reg. 24. Non mittam manum meam, in Christum misi.* Interdum *orare* significat ut *Isaia 1. Cum extiteris manus vestras, avertam oculos meos à vobis.* Interdum idem ac *benefacere* significat, ut *Prov. 31. Palmas suavitatis dicit ad pauperem.*

Regula 2. *Multi voces in S. Scriptura iuxta idem Hebraicum habent peculiare significationes: uti Salmeronius leg. 33. sequentibus verbis ostendit.* *Dare manum*, idem ac *subjicere se* juxta illud *Thren. 5. Aegypto dedimus manum nostram.* *Aedificare domum*, idem est, ac *posteris relinquere*, quod *su Lia & Rachel Gen. 29. domum Israël aedificasse dicitur.* *Ingradi & egredi* significat *praestare officium suum*, ut *Solomon dicebat 3. Reg. 3. Ego sum Puer parvulus, & non egressum & introitum meum.* *Cognoscere & alloqui* significat *concupiscitum cum illa*, uti patet ex c. 4. Gen. dicitur: *Adam cognovit uxorem suam.* Et *Cant. 8. Quis habet*

quus Sorori in die, quando alloquenda est, id est, desponsanda,
 & à Viro cognoscenda. Loqui ad cor consolari significat
 juxta illud Isaia 40. Loquimini ad cor Ierusalem, & advocate
 eam. Facere foetere est odiosum facere, qui prius gratus erat;
 sic Gen. 34. dicitur: Turbâstis me, & foetere fecistis Chana-
 nais; ubi Interpres habet, odiosum fecistis. Movere caput,
 post aliquem, est irridere aliquem, uti Isaia 27. dicitur: Post
 se caput movit, Filia Hierusalem. & clarius Psal. 20. Omnes vi-
 dentes me deriserunt me; locuti sunt labiis, & moverunt caput.
 Movere verò caput super aliquem est de malo ejus dolere, uti
 videre est Jerem. 18. Omnis, qui praterierit per eam, obstupe-
 scet, & movebit caput suum. Animam in manibus portare,
 idem significat, ac in discrimine versari juxta Psal. 118. Ani-
 ma mea in manibus meis semper. Ambulare coram DEO est
 eum præsentem imaginari juxta illud Gen. 17. Ambula co-
 ram me, & esto perfectus. Ambulare autem cum DEO idem
 est ac facere voluntatem ejus, quo sensu Noë Gen. 5. Vir ju-
 stus fuisse, & cum DEO ambulasse dicitur. Pedes contegere
 significat alvum purgare. Hinc 1. Reg. c. 24. Saul ingressus
 speluncam ad contegendos pedes dicitur. Silere frequenter
 idem significat in S. Scriptura; ac à bello quiescere juxta illud
 Isaia 14. Conquievit, & siluit omnis terra. Cadere de sermo-
 nibus, idem significat ac non implere, uti de Samuele 1. Reg.
 3. dicitur: Non cecidit ex omnibus verbis eius in terram. Ne-
 minem salutare per viam significat magnam celeritatem iti-
 neris. Hinc Christus Apostolis Luc. 9. dixit: Neminem per
 viam salutaveritis. Non relinquere mingentem ad parietem
 Hebræis est familiare, & significat, nulli masculino parcere,
 modo nec cani ejus, cujus est proprium ad parietem mingere.
 Regula 3. Non pauca etiam voces alio in sensu à S. Scri-
 ptura accipiuntur, quàm primo aspectu videntur habere. Sic
 juxta S. Hieronymum in c. 1. Matth. Primogenitus à S. Scri-
 ptura vocatur non is duntaxat, quem alii Fratres nascendo se-
 quuntur, sed is etiam, qui primò natus est; alioqui enim de-
 iussent Israëlitaë jussi offerre Domino, aut Sacerdotibus,
 quod aperit vulvum, expectare in oblatione, donec vide-
 nt, an alius post Primogenitum nasceretur. Sic etiam Fæ-
 rentiam agere, non semper idem est, ac converteri; alioqui
 hab deberet dici conversus ad Dominum, ut rectè notat
 Rupert-

D

Ruper-

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Rupertus Abbas in c. 5. Osee. Qui etiam in c. 1. Amos. ostendit, non idem esse *Fugere Dominum, & fugere à facie Domini*, illud enim semper malum est; hoc non item, cum nihil aliud sit, quam refugere sententiam vel tremendum propositum DEI, quod etiam is, qui diligit DEVM, facere potest. In modo *Clamare* in S. Literis non semper magnæ vocis emissionem, sed scientiæ & dogmatum magnitudinem, & compunctum significat, teste S. Hieronymo in cap. 4. Galat. ubi Apostolus dicit: *In quo clamamus, Abba Pater.* Spiritus quoque, si sine addito proferatur, semper in bona partem accipitur; malus verò Spiritus semper cum addito nomen exprimitur. Ita S. Hieronymus in c. 2. Micheæ. dicitur Galat. 5. *Si Spiritu vivimus, Spiritu & ambulemus.* contrario Luc. 11. *Cum immundus Spiritus exierit.*

MEMBRUM VI.

De Regulis circa Sensum.

Regula 1. Nunquam ad spirituales sensum indagandum progredi oportet, priusquam literalis sensus cognitus est. Augustinus l. 8. de gen. indicat, dum ait: *Cur non potest thorem simpliciter Scriptura sequimur in narratione veterum scripturarum, res verè gestas prius intelligentes, tum de numeris, tum quid aliud significant, perscrutantes?*

Regula 2. Nihil est sub sensu spirituali alicui loco in scriptura, quod non per alium locum in sensu literalis manifestum inveniat. Ita iterum S. Augustinus, & uterque mens ac Origenes apud Salmeronem proleg. 19. can. 1.

Regula 3. In sensu spirituali statuendo nihil est aliud, una & eadem dictio vario aut contrario modo accipiat. Salmeron l. c. can. 12. cum enim etiam in literali sensu propter Metaphoras aut rerum varias naturas idem color mirum videri non debet, si etiam in mystico sensu, qui liberior est, hoc reperiat. Hinc idem serpentis quandoque Dæmonem, ut Gen. c. 3. quandoque Christum quandoque Detractorem significat.

Regula 3. Quandounque S. Scriptura mentionem de Rege Messia, eiusque proprietatibus, aut sponsa &c. &c. vita aeterna per varia præmia explicata, in mystico sensu

trophicè est accipienda. Sic totum Psalmum 44., Cantica Canticorum, & nomina Merces, Bravium, Denarius, Corona, Thesaurus, Margarita, Convivium, Cœna magna, Mansio & similia, per quæ beatitudo indicatur, accipere oportet.

Regula 4. *Si due tropica locutiones alicui loco Scripturae applicentur, ea præferenda est, qua magis ad proprietatem accedit.* Ita Salmeron proleg. 12. can. 13. Hinc illud Joan. 6. *Nisi manducaveritis carnem Filii Hominis &c.* etsi de spirituali manducatione intelligi queat, rectius tamen intelligitur de corporali simul & spirituali in Sacramento Eucharistiæ.

Regula 5. *Quidquid in S. Scriptura neque ad morum honestatem, neque ad fidei veritatem propriè referri potest, figuratè accipi debet.* Ita S. Aug. l. 3. de doctr. Christ. c. 10. Hinc quia paulò antè citata sententia de manducatione corporali carnis visibilis intelligi sine absurdo non potest, de spirituali & Sacramentali intelligi debet.

Regula 6. *In divinis Scripturis vera aliquando tacentur, non mentiendo, sed tacendo.* Ita iterum S. Augustinus c. 10. contra mendac. Unde Abraham Gen. 12. dicendo Saram esse sororem suam, non mentitus est, quia erat tam propinqua, ut soror non mendaciter diceretur.

Regula 7. *S. Scriptura frequenter non tam attendit ad id, quod res ipsa existit, quàm ad id, quod ex natura rei esse debet.* Ita Salmeron proleg. 9. can. 35. ubi pro exemplo affert sequentes textus: *Verebuntur Filium meum.* Matth. 21. *Non est, qui faciat bonum, non est usque ad unum.* Psal. 13. *Dispone domui tuæ, quia morieris tu, & non vivis.* Isaia 38.

§. IV.

De praxi supradictarum regularum in apparentibus S. Scripturae contradictionibus solvendis.

Etsi ex priori §. satis clarè pateat, quomodo Regulae S. Scripturae applicari debeant; quia tamen harum Regularum utilitas ac praxis nusquam magis, quàm in contradictionibus apparentibus solvendis apparet, ideo operæ pretium futurum visum est, si potiores aliqua Contradictiones ejusmodi

afferantur, &, quomodo solvi debeant, breviter ostendatur
ut ex earum solutione etiam alia solvi discantur.

Contradictio 1. Genesis 46. dicitur: *Cuncta
anima, qua ingressa sunt cum Jacob in Aegyptum sexaginta* (sic)
quomodo ergo Gen. 46. dicuntur fuisse septuaginta? Res-
quia in priori loco non numeratur Jacob cum Josepho, & du-
bus ejus Filiis Ephraim & Manasse.

Contradictio 2. Ezechielis 18. dicit DEVS: *Filius
portabit iniquitatem Patris*; quomodo ergo Exod. 20. dicitur
potuit DEVS: *Ego Dominus visitans iniquitatem Patrum
Filiis*? Resp. quia in priori loquitur DEVS de culpa peccati
quæ sine consensu Filiis non adscribitur; in posteriori
loquitur vel de Filiis sequentibus Patrum malorum vestigiis
atque ad eam iniquitatem participantibus; vel certe sermo
de temporali duntaxat pena, quæ interdum Filii propter
rentes castigantur, sed ita, ut insignis simul meriti aug-
mentum offeratur.

Contradictio 3. Exodi 33. dicit DEVS: *Non videbit
Homo, & vivet*; quæ ratione ergo Jacob Gen. 32. dicitur
DEVM *facie ad faciem, & salva facta est anima mea*? Res-
quia in priori textu de lege ordinaria & visione essentiali
næ in se locutus est DEVS; in posteriori verò Jacob
sub corporea specie vidisse se DEVM affirmabat.

Contradictio 4. Jobi cap. 1. dicitur: *In omnibus
peccavit lob labiis suis*; quæ veritate ergo c. 7. dicit se
râsse, suspendium elegisse, peccâsse? Resp. quia in
textu de peccato blasphemie & murmurationis sermo
in posteriori de peccatis aliis, & maxime ante hanc
nem admissis. Desperatio tantum erat de bonis amissis
perandis, qua de causa sic affligebatur, ut maluisset per-
dium citò finire vitam.

Contradictio 5. Ecclesiasticis c. 3. dicitur, suis spatibus
ire universa sub cælo; cur ergo ibid. n. 14. omnia operantia
fecit DEVS in perpetuum perseverare dicuntur? Res-
priori loco sermonem esse de operibus cum tempore
ratis, aut in se consideratis; in posteriori autem de operantia
sex dierum vel in se, vel in sua specie durantibus peccatis.
til us.

Contradictio 6. Ecclesiastici 11. c. dicitur, *vita & opus*

DEO esse; qui ergo dicere potuit Salomon, DEVM mortem non fecisse? Resp. quia in priori casu de voluntate permittente & consequente sermo est; in posteriori autem de voluntate antecedente & approbante, peccatum locutus est Salomon.

Contradictio 7. Quomodo S. Joannes c. 2. cum veritate dicere potuit, templum ædificatum esse quadraginta & sex annis, cum tamen à Salomone non nisi septem annos cum dimidio in hoc ædificio impensos dixerit Scriptura 3. Reg. 6. Et Zorobabel vix quinque annos insumpsit 1. Esdræ 6. ? Resp. quia Judæi locuti sunt aut secundum falsam suam opinionem, quâ putabant, tot annis templum fuisse ædificatum; aut certè de 46. annis inter tempus Christi, & tempus restorationis ab Herode factæ locutos esse; non autem de septem annis verè impensis.

Contradictio 8. Joannis 20. dicitur, Mariam Magdalenam venisse ad monumentum, cum adhuc tenebræ essent, quomodo ergo S. Marcus c. 16. dicere potuit, eam venisse Orto jam Sole? Resp. quia S. Joannes locutus est de tempore, quo è domo egressa est; S. Marcus verò de tempore, quo ad monumentum venit.

Contradictio 9. Joannis 4. c. dicitur: *Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum.* Cur ergo Ecclesiastici 24. c. dicitur: *Qui bibunt me, adhuc sitient?* Resp. in priori textu vocem *bibere* in spiritali sensu pro gustu vitæ æternæ, in posteriori verò pro desiderio & concupiscentiâ summi, quæ tautò magis solet crescere, quantò plùs gustatur de objecto concupito.

Contradictio 10. S. David Psalm. 115. ait: *Omnis homo mendax;* qui ergo S. Joannes Apoc. 14. dicere potuit: *In operatorum non est inventum mendacium?* Resp. in priori textu loquitur qui S. Davidem de Homine secundum naturam corruptam voluntaxat spectato; in posteriori autem sermonem esse de Homine per gratiam divinam adjuto.

Contradictio 11. S. Paulus ad Rom. 11. dicit, sine pœnitentia esse dona & vocationem DEI; quomodo ergo DEVS Reg. 15. dixit: *Pœnitet me, quòd constituerim Saul Regem?* Resp. quia S. Paulus locutus est de pœnitentia quoad affectum intrinsecæ voluntatis, prout solent pœnitere homines, qui

qui sunt Mentabiles, qualis modus poenitentiae non conuenit DEO; sed solum quoad effectum operis externi, quatenus nimirum operatur exterius, qualia nos interna poenitentia ducti facere consueuimus.

Contradictio 12. Lucae 6. dicitur: *Omni petenti te reddere ergo Siracides c. 12. ait: Non dederis impio, prohibe illi dari.* Resp. Christum l. c. locutum esse de elemosinis Siracidem autem de collatione munerum innixa iustitiae & tributiua, qua beneficia ac munera non nisi pro meritis & dignitate Personarum distribuuntur.

Contradictio 13. Apostolus ad Galat. 6. hortatur, ut alterius onera portet; quomodo ergo eodem capite re potuit: *Vnusquisque onus suum portabit?* Resp. in praeuersu loqui Apostolum partim de gravaminibus naturalibus Proximum gravantibus, partim de peccatis Proximi, quae portare debemus per compassionem, instructionem, correptionem & afflictiones pro ipso susceptas, sicut Christus Iesus iniquitates nostras portasse dicitur. In posteriori vero loquitur de poena peccatum sequente in die iudicii, ubi poena quae iuxta suorum peccatorum mensuram punietur.

Contradictio 14. Idem Apostolus 1. ad Timotheum dicit, Omnium malorum radicem esse cupiditatem; quomodo ergo Ecclesiastici 10. c. initium omnis peccati superbia dicitur? Resp. quia in utroque textu particula *Omnis* interpretatur pro singulis generum, quasi nullum in particulari peccatum esset, quod non ex avaritia oriretur; sed de generibus singulorum, quod scilicet omnis generis mala ex avaritia nascantur; quo sensu non repugnat etiam Superbiae omnis peccati radicem dici.

Contradictio 15. S. Paulus ad Galat. 1. dicit: *Si hominibus placere, Christi seruus non essem:* & tamen 10. dicit: *Ego per omnia omnibus placeo.* an non haec contradictio est? Resp. in priori textu loqui Apostolum de magna hominum gratia, ut in ea tanquam sine quiete posteriori vero textu loqui eum de placendi studio pro DEVM, id est, non offendendi alios, sed potius adiuuandam ubi locum habet illud Maldonati in cap. 5. Matth. *Uiam quam quaerit non sibi, sed DEO, etiamsi uideri cupiat, non cupit.*

Contradictio 16. Christus Matth. 5. dixit: *Non veni solvere legem, sed adimplere*; quomodo ergo translato Sacerdotio necesse est, ut & legis translatio fiat, quemadmodum S. Paulus ad Hebr. 7. ait? Resp. Legem quidem antiquam à Christo fuisse abrogatam, sed tamen etiam implēsse, quamdiu adhuc durabat, dum juxta illius præceptum Jerolymas ascendit, Pascha manducavit &c. Et præterea quæ lex antiqua per figuras & ceremonias promisit, ipse in effectu præstitit.

Contradictio 17. Ad Hebræos 9. dicitur: *In arca erat urna habens manna, & virga Aaron, quæ fronderat, & tabula Testamenti*: quomodo ergo 3. Reg. 8. dici potuit, in arca non fuisse aliud, quàm duas tabulas lapideas, quas posuerat in ea Moyses? Resp. Cornelius à Lapide in arca quidem nihil aliud inclusum fuisse, quàm duas tabulas, juxta arcam tamen fuisse etiam repositam virgam Aaronis & urnam, atque adeò juxta Hebraismum dici potuisse in arca posita, sicut dicimus calceos in pedibus habere, licet sint juxta pedes positi.

Contradictio 18. S. Jacobus c. 1. dicit, *DEVM neminem tentare*; an non hoc contrarium Genesi c. 22. ubi dicitur: *Tentavit D EVS Abraham*? Resp. S. Augustinus de verbis Domini, aliam esse tentationem inducentem ad peccatum; aliam, quæ fides probetur, & meriti occasio offeratur; de hac locum Genesim, de priori S. Jacobum locutum fuisse.

Contradictio 19. S. Joannes 1. c. 1. ait: *Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est*; quomodo ergo mox c. 3. dicere potuit: *Omnia, qui natus est ex DEO, peccatum non habet*? Resp. quia in priori textu loquitur de Homine secundum solam naturam corruptam spectato; in posteriore verò loquitur de Homine gratiâ DEI ornato, quam, quamdiu retinet peccatum, saltem grave, non facit.

Contradictio 20. Joannis 15. dicitur: *Omnia, quæcunque audivi à Patre meo, nota feci vobis*: quæ ratione ergo idem Christus Joan. 16. dixit: *Adhuc multa habeo vobis dicere, quæ non potestis portare modo*? Resp. in priori textu per particulam *omnia* non intelligi omnia simpliciter, sed quæ Discipulorum captui conveniebant, & quæ ut Legatus DEI dicere poterat;

terat; quæ interpretatio non tollit veritatem posterioris textus.

Contradictio 21. Matth. 18. dixit Christus: *Si perierit in te Frater tuus, corripe eum inter te, & ipsum solum* quomodo ergo S. Paulus dicere ausus est: *Peccantes contra omnibus argue, ut ceteri timorem habeant?* Resp. Christus de peccatis privatim, S. Paulum de publicè commissis locutum fuisse.

Contradictio 22. Marci 10. dicitur: *Nemo bonus, & unus DEVS*; quomodo ergo Luc. 6. dicitur: *Bonus Homo de bono thesauro cordis sui profert bonum?* Resp. In priori textu intelligi bonum per essentiam; vel etiam bonum totaliter qui omni vitio careat; in posteriori autem bonum partialiter, vel etiam secundum quid.

Contradictio 23. Matthæi 10. dicitur: *Nihil tolletis in via, non peram, non calcamenta, neque virgam*; cur ergo idem Christus Marc. 6. præcepit eis, ne quid tolleret in via, nisi virgam tantum? Resp. vel cum aliquibus potestate faciendi miracula, aut accipiendi alimenta prædicandi Evangelium accipi; vel, si utrobique profumenda sit virga, in priori textu virgam ad feriendum posteriori ad sustentandum intelligendam esse.

Contradictio 24. Quomodo Christus Luc. 11. dicit: *Date elemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis*; cum tamen Apostolus 1. Cor. 13. dicat, nihil prodesse, si dixerit in cibos pauperum omnes facultates suas, caritativè duntaxat (quatenus impetrat gratiam, ut homo mundari) vel concomitanter, quatenus ex amore proficere, quod prædicatum elemosynæ non convenit.

Contradictio 25. Quomodo idem Christus dixit Luc. 22. *Vos estis, qui permansistis mecum in tentationibus meis*; cum tamen ipsemet Matt. 26. dicat: *Omnis vos scandalum passi in me?* Resp. in priori textu Christum locutum fuisse de tentationibus seu tribulationibus, quas ante passionem passus est; in posteriori verò de tribulationibus passis subsequentibus.

Contradictio 26. Quomodo JESUS dicitur Joann. 3. baptizasse, cum tamen c. 4. non baptizasse ipsum dicat S. Joannes? Resp. cum non quidem baptizasse in propria Persona (nisi forte B. Virginem, & S. Petrum & Joannem, ut aliqui putant) baptizasse tamen per Discipulos; censetur autem quis facere, etiam, quod facit per alios.

Contradictio 27. Quomodo Apostolus ad Rom. 9. dixit: *Jacob dilexi, Esau autem odio habui*; cum tamen Sap. 11. dixerit Salomon: *Diligis omnia, quae sunt, & nihil odisti eorum, quae fecisti*? Resp. in priori textu non de odio absoluto, quo quis rem odio habitam vult non esse; sed de odio comparativo, quo quis rem aliquam odisse dicitur, quam in comparatione cum alia minus diligit, sermonem esse; unde nihil in illo textu contrarium posteriori dicitur.

Contradictio 28. Quomodo S. Paulus ad Rom. 3. dicit, justificari Hominem per fidem sine operibus legis; cum tamen S. Jacobus c. 2. dixerit, fidem sine operibus mortuam esse? Resp. S. Paulum locutum esse de fide viva, quae est cum caritate conjuncta; S. Jacobum autem de fide mortua seu solitariè accepta; aut certè S. Paulum loqui de justificatione fundamentali seu inchoata; S. Jacobum verò de formali & consummata justificatione.

Contradictio 29. Proverb. 26. dicitur? *Ne respondeas stulto iuxta stultitiam suam, ne efficiaris ei similis*; quomodo ergo mox subjicit: *Responde stulto iuxta stultitiam suam, ne sibi sapiens esse videatur*? Resp. in priori textu de responsione stulta; in posteriori verò de responsione juxta meritum stultitiae, seu ad eam redarguendam accommodata sermonem esse.

Contradictio 30. Cum Gen. c. 1. dixerit DEUS Adamo & Evæ: *Crescite, & multiplicamini*; quomodo S. Paulus Matt. 19. *Non expedit nubere*? Resp. cum primi Parentes debuerint multiplicare genus humanum, meritò illis præceptum propagationis impositum est; Quod tamen præceptum genere humano satis multiplicato non amplius est necessarium; unde ob matrimonii difficultates aliquibus non expedit nubere.

Contradictio 31. Deuter. 12. dicitur: *Occide, & comede, si ve immundum fuerit, si ve mundum*; cur ergo ibid. c. 14. dicitur:

dicitur: *Ne comedatis, quæ immunda sunt?* Resp. in priori textu sermonem esse de immundis animalibus secundum quod quid, id est, talibus, quæ vel vitata offerri non poterant, ut bos, ovis, capra, turtur, columba, vel ungulam non fidebant, nec ruminabant, ut cervus, caprea, oryx, & similes: in posteriori verò textu sermonem esse de animalibus absolutè immundis, qualia sunt vel morticina, id est, per se mortua; vel quæ non ruminant, ut fuscus; vel ungulam non findunt, ut camelus, lepus, cuniculus.

Contradictio 32. Matt. 10. dicitur: *Gratis accepistis, gratis date:* quomodo ergo Luc. 10. dicitur: *dignus est operarius mercede sua?* Resp. in priori loco dixisse Christum quòd merces pro prædicatione Evangelii non sit petenda in posteriori verò insinuari, quòd ab Auditoribus illis rem debeat prædicatoribus merces & cibus, etiam si non eandem ut mercedem aut præmium intendere & petere debeant.

Contradictio 33. Jonæ 3. dicitur: *Adhuc 40. dies, & Ninive subvertetur:* quomodo ergo ibidem c. 4. dicitur: *Ego parcam Ninive civitati magnæ?* Resp. quia comminatio Jonæ conditionata duntaxat fuerat, si scilicet penitentiam non agerent; cum ergo hæc conditio impleta fuerit, meritò DEUS se parsurum dixit.

Contradictio 34. S. Joannes 1. c. 2. dixit: *Antichristus venit:* quomodo ergo S. Paulus 2. Thim. 2. dixit: *Tunc revelabitur ille iniquus, quem Dominus interficiet?* Resp. in priori textu præsens tempus futuro sumi, quo notato non erit difficultas in posteriori tempore salvando.

Contradictio 35. Quomodo Christus Joannis 5. dixit: *Si ego testimonium perhibeo de meipso, testimonium meum non est verum:* cum Jo. 8. dixerit: *Et si ego testimonium perhibeo de meipso, testimonium meum verum est?* Resp. in priori textu loqui Christum de testimonio secundum vulgarem opinionem accepto, quod suspectum est, si quis de se testetur; in posteriori autem textu loqui de testimonio prout à parte rei se habet, & à suprema veritate oritur, quo respectu utique verum est.

§. V.

De Mediis ad Theologiam positivam addiscendam.

Duplicis generis media plerumque præscribuntur ab Interpretibus S. Scripturæ ad hanc scientiam addiscendam, naturalia scilicet, & supernaturalia, quæ proin utraque breviter hoc loco referuntur.

Inter naturalia primum Alphonsus Salmeron proleg. 17. numerat humanas Disciplinas; tum quia S. Scriptura ita attemperata est, ut, sicut Tinctores, priusquam perfectum colorem purpuræ panno inducunt, prius alium inferiorem præmittunt, super quo aptius imprimatur color perfectus, ita disciplinæ humanæ ante divinam scientiam præmittantur; tum quia S. Scripturæ splendor magis apparet, si juxta cogitationes mortalium timidæ, & incertas providentias ponatur; tum quia denique conducunt ad magis resistendum Hæreticis paralogizantibus, & Dæmonibus tentantibus, & scrupulos contra fidem ingerentibus.

Secundum medium naturale merito *Historia* creditur à S. Aug. l. 2. de doctr. Christiana c. 28. quia, quidquid de ordine temporum transactorum ea indicat, plurimum nos adjuvat ad sacros libros intelligendos, etiamsi præter Ecclesiam puerili eruditione discantur, uti S. Pater fufius l. c. per exempla demonstrat.

Tertium est *Linguarum Trium principalium Hebræa scilicet, Græca, & Latina cognitio*; nam si earum phrasæ & idiomata bene cognoscantur, magnum lumen studiosis scripturarum lectoribus ingerunt, non solum ad ambiguitatem nominum tollendam, & corruptorum textuum emendationem, similitudinumque & ænigmatum perceptionem; verum etiam ad sensus mysticos & spirituales suavius accommodandos, & stabiliendos, ut loquitur Salmeron proleg. 9. can. 13.

Quartum est *assiduitas lectionis*; quia ut Isidorus l. 1. de summo bono ait, quanto quisque magis assiduus fuerit in sacris eloquiis, tanto ex eis uberiorem intelligentiam capit. Et, ut S. Augustinus l. 2. de doctr. Christ. c. 9. ait, prima ob-

serva-

bus, & revelasti ea parvulis. Unde merito S. Augustinus epist. 56. Non aliam, inquit, ad capeſſendam & obtinendam veritatem tibi viam munias, quàm quæ munita eſt ab illo, qui greſſuum noſtrorum tanquam DEVS videt infirmitatem. Ea eſt autem prima humilitas, ſecunda humilitas, & tertia humilitas. Et quoties interrogares, hoc dicerem.

Quintum Fides firmiſſima non immeritò exiſtimatur; nam, ut rectè S. Augustinus in Pl. 118. dixit, qui diligit legem DEI, etiam quod in ea non intelligit, honorat; & quod ei ſonare videtur abſurdè, ſe potius non intelligere; & aliquid magnum latere ibi iudicat.

§. VI.

De modo ſolido & facili ſtudenti Theologiae Poſitivæ.

Varii à variis aſſignantur modi Theologiae poſitivæ cum fructu ſtudenti; ex quibus tamen meo iudicio optimus videtur, quem S. Bonaventura S. 19. in Hexameron aſſignat, ubi ait, hunc modum debere habere quatuor conditiones, ſcilicet Ordinem, Aſſiduitatem, Complacentiam, & Comenſurationem.

Ordo requirit, ut, ſicut Pueri primò addiſcunt A, B, C, & poſtea ſyllabicare, & poſtea legere, & poſtea quid pars ſignificet; ſimiliter & in S. Scriptura primò aliquis ſæpe ſtudere debet in textu, & ipſum habere in promptu, deinde intelligere, quid dicitur per nomen, non ſicut Judæus, qui ſemper tendit ad literalem ſenſum. Tota ſcriptura eſt quaſi una cithara. Et ſicuti chorda per ſe non facit harmoniam, ſed cum aliis, ſimiliter unus ſcripturæ locus dependet ab alio, primò unum locum reſpiciunt mille loca.

Ad hanc autem intelligentiam non poteſt Homo pervenire per ſe, ſed per alios, quibus DEUS revelavit; oportet ergo recurrere ad Originalia Sanctorum, id eſt, ad Interpretes ſacros, præcipuè SS. Patres, qui præ cæteris excelluerunt in vero ſcripturæ ſenſu explicando, eò quòd ob majorem itæ ſanctitatem majus quoque à DEO lumen acceperint ad intimos S. Scripturæ ſenſus penetrandos.

Aſſiduitas in eo conſiſtit, ut & frequenter legamus, &

con-

constanter eidem sententiæ insistamus, donec intelligamus
impedimentum enim maximum est, inquit S. Doctor, lecti
vagabunda; vagatio exterior signum est vagationis animi
& ideo talis non potest proficere, quia non figitur in memo-
ria, sicut ponit exemplum S. Gregorii. Quando homo
dit faciem hominis semel, non ita perfectè postea cognoscit
sed quando frequenter vidit, postea cognoscet. Sic de
Scriptura; quia primò faciem obscuram habet; postea qua-
do frequenter videtur, efficitur familiaris. Hinc & S. Iu-
mascenus l. 4. de Orthod. fide c. 18. ait; *Si legerimus
aut bis, & non intellexerimus, qua legerimus, non im-
mus, non detrahamus, sed perseveremus, excitemur, ro-
rogemus. Interroga, inquit, sacer scriptor Deut. 32. Para-
tuum & annuntiabit tibi; maiores tuos, & dicent tibi;
enim est omnium scientia.*

Complacencia requirit, ut magno cum desiderio, pro
que consideratione & attentione legatur S. Scriptura; ut
ut rectè S. Augustinus c. 6. de utilit. credendi dixit, *ut
prius à nobis S. Scriptura debet, quàm disci. Vnde à nobis
quia aut oderunt, aut non amant, non intelligitur.* Et
firmans id ipsum S. Bonaventura l. c. sic, inquit, *DEUS
portionavit gustum & cibum, quia cibus dat saporem
qui habet vim discretivam & ex his duobus cibus incorpo-
tur; sic primò oportet sumere scripturam, postea masticare,
inde incorporare.*

Commenfuratio denique exigit, ut non plus quisque
piat, quàm oportet; sed illud Salomonis semper ob-
habet Prov. 25. *Mel invenisti? comede, quod tibi sufficit
fortè satiatus evomas illud.*

Ne ergo plus te extendas, inquit S. Bonaventura l. c. *ut
ingenium tuum potest ascendere, nec infra maneat. Hoc
in designatione huius, ut dicit S. Dionysius de coel. Hier.
quòd Seraphin mediis volabant aliis, ut nec sistat homo
quod potest; nec ascendat supra illud, quod potest; sicut illi
cantant ultra vires, nunquam faciunt bonam harmoniam
dicit S. Augustinus. Tantùm proficit unus durus, dum
modo ordinatè studium suum, prosequatur, sic-
ut ingeniosus & inordinatè
studens.*

§. VII.

De Interpretibus S. Scripturæ.

Cùm inter alia, quæ priori §. ad studium S. Scripturæ requiri dictum est, etiam hoc fuerit, ut quis suo tempore diligenter ad Interpretes S. Scripturæ recurrat, meritò pro conronide hujus Instructionis breviter hoc loco exponendum est, quinam meliores ejusmodi Interpretes censeantur, qui quidem ad duas Classes reduci possunt, videlicet ad SS. Patres, & ad alios, qui in SS. Patrum numero non censentur.

Ex SS. Patribus, (qui, teste Francisco Ribera in præf. in Hagg. n. 8. in hoc sine controversia vincunt alios Scriptores, quòd multò præstantiores habuerant Magistros, & scripturas non tam pro suo ingenio, quàm pro majorum traditione explicabant) placet eos ordine ætatis referre, & quid de iis paulò antè citatus Ribera præf. in Malach. ex suo & aliorum sensu judicaverit, breviter audire.

Origenes, inquit, ubi à fidei regula non discedit, nemo præstantior, nemo acutior, nemo elegantior, de quo meritò dictum est, quod refert Cassiodorus in Instit. divin. lect. Ubi bene, nemo melius. Ubi malè, nemo pejus. Felicitè excogitat, acutè comprobat, aptissimè eloquitur, & paucis verbis thesauros aperit scripturarum. Lectorem tamen requirit prudentem ac sobrium, ut sciat (quemadmodum S. Hieronymus scribit ad Avitum) in eo detestanda esse, quàm plurima, & juxta Sermonem Domini inter Scorpiones & Colubros incedendum.

S. Hilarius grandis est verbis, sapiens sententiis, toto genere gravis.

S. Ambrosius subtilis, brevis, & cum pietate Origenis imitator.

S. Cyrillus in historia magnus nec in Allegoria minor, vix ullum habet in Græcis, cui cedere debeat.

S. Chrysostomus nusquam non ingeniosus & doctus in Epistolis Pauli & alios vicit, & seipsum.

D. Hieronymus, eodem Ribera teste, ubique sui similis, etiam in hoc magnus est, quòd relictis Hæreticis, quibuscum pro domo DEI perpetuum & implacabile bellum gessit, ad

ad mores convertitur, aut Christum in lege, & Prophetis
bis ostendit. Unde hic idem Author præf. in Zachar., in
quæ ad vetus Testamentum pertinent, neminem sive ex
cis, sive ex Latinis ipsi parem esse judicandum existimat,
qui linguas, Hebræam, Chaldaicam, Græcam, Latinam
clare cognoverit, & historiæ omnis peritissimus fuerit.

S. Augustinus ingenii mirabili acumine, & facultate
subtiles & abstrusas explicandi in omnibus præstans, sive
ad Historiam convertat, sive ad Allegoriam, ut Scriba doctus
in regno Cælorum profert de thesauro suo nova & vetus
eruditione in admirationem excitat legentem, subtilitatem
rigit, & oscitare non sinit, eloquentiæ suavitate demulcentis
argumentis validis movet, & vehementer stimulat ad
tatem.

S. Isidorus valde etiam utilis, divinarum humanarum
rum cognitione florens, & pietatem ubique spirans.

Ifychius plenus est, & copiosus, & gravis, & Ribera
tentiâ pares habet paucos, Superiorem fortasse neminem.

De S. Gregorio Magno sic scribit idem Author: Equum
ita judico, cum de libris Moralis expositionis Job incidit
mo, nullum habere librum Ecclesiam, præter eos, qui
nitus inspirati sunt, illo doctiorem aut utiliorem. Per
libros inoffenso pede currere licet, nihil timendum,
habet non Catholicum, nihil non eruditum. Ut est
gravis, maturus, religiosus, elegans, doctus, acutus,
quens? quam absconditos sensus eruit, quam utiles,
moribus formandis aptos? Ejus libros ut optimos morum
sanctitatis Magistros, & ut locupletissimum Scripturæ
promptuarium adeamus, atque ille in hoc genere
profecisse existimet, cui valde placebit Gregorius. Equum
arbitror, si vel ejus unius libri studiosè legantur, præter
simos inde Scripturæ Expositores, Concionatoresque
posse. Iste est, quem ego non solum noctes ac dies legere
iterum, atque iterum revolvi, sed ad verbum etiam
posset, caperem edisci. Eum cum lego, soleo in DEI
& gratiarum actionem excitari, quod talem, tantumque
storem dederit Ecclesiæ.

Ex aliis Scriptoribus, qui in SS. Patrum classe non
sentur, laudantur imprimis Nicolaus Lyranus, qui judicium

beræ præfat. in Zach., nunquam videtur prætereundus; est enim dilucidus, brevis, & eruditus.

Alphonfus Tostatus Abulensis Episcopus, ubicunque Commentarii ejus extiterint, avidè legendus est, inquit idem Ribera l. c., suppediat enim copiam rerum mirabilem, quærit plura, quàm ullus unquam quæsierit: colligit dicta multorum, optimè eligit, copiosè tam aliena confutat, quàm sua confirmat, gravis, pius, & acutissimi judicii.

Glossa, quam Ordinariam vocant, valde utilis est, sed quoniam tota ex veterum Patrum scriptis concinnata est, eandem cum illis laudem meretur.

P. Cornelius Cornelii à Lapide Soc. JESU, qui quadraginta annis huic studio se incubuisse scribit, & à triginta annis nihil aliud egisse, integros in S. Scripturam, eosque insignes reliquit Commentarios, Job & Psalmis exceptis.

P. Jacobus Tirinus pariter Commentarium in integram Scripturam, opus, ut Bibliotheca Scriptorum Soc. ait, Calculis Chronologiæ, diligentissimè subductis, & variarum materiarum indicibus illustratum.

P. Joannes Stephanus Menochius quoque brevem explanationem sensus literalis totius S. Scripturæ ex optimis Autoribus per Epitomen collectam edidit.

P. Emmanuel Sa vulgavit notationes in totam S. Scripturam, quibus tum omnes ferè loci difficiles, tum variaz ex Hebræo, Chaldæo, & Græco lectiones mirâ brevitate explicantur, opus concisum quidem, sed magnis laboribus atque defesso studio elaboratum atque perfectum. Item Scho-

la in quatuor Evangelia, brevia quidem, sed erudita, ex selectis Doctorum Sacrorum Sententiis collecta, quam verè Catenulam posses appellare, inquit cit. Bibliotheca.

Quibus addi possunt P. Alphonfus Salmeron in novum Testamentum. P. Sebastiani Barradii Commentaria in Con-

cediam & Historiam Evangelicam. P. Franciscus Ribera in Prophetas minores Joannis Evangelium, & Epistolam ad Hebræos. P. Nicolaus Serarius in tres libros S. Script. P. Ferdinandus Quirinus de Salazar in Proverbia. P. Didacus de Celada in Judith, &

plures alii.

E

TRA-